

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

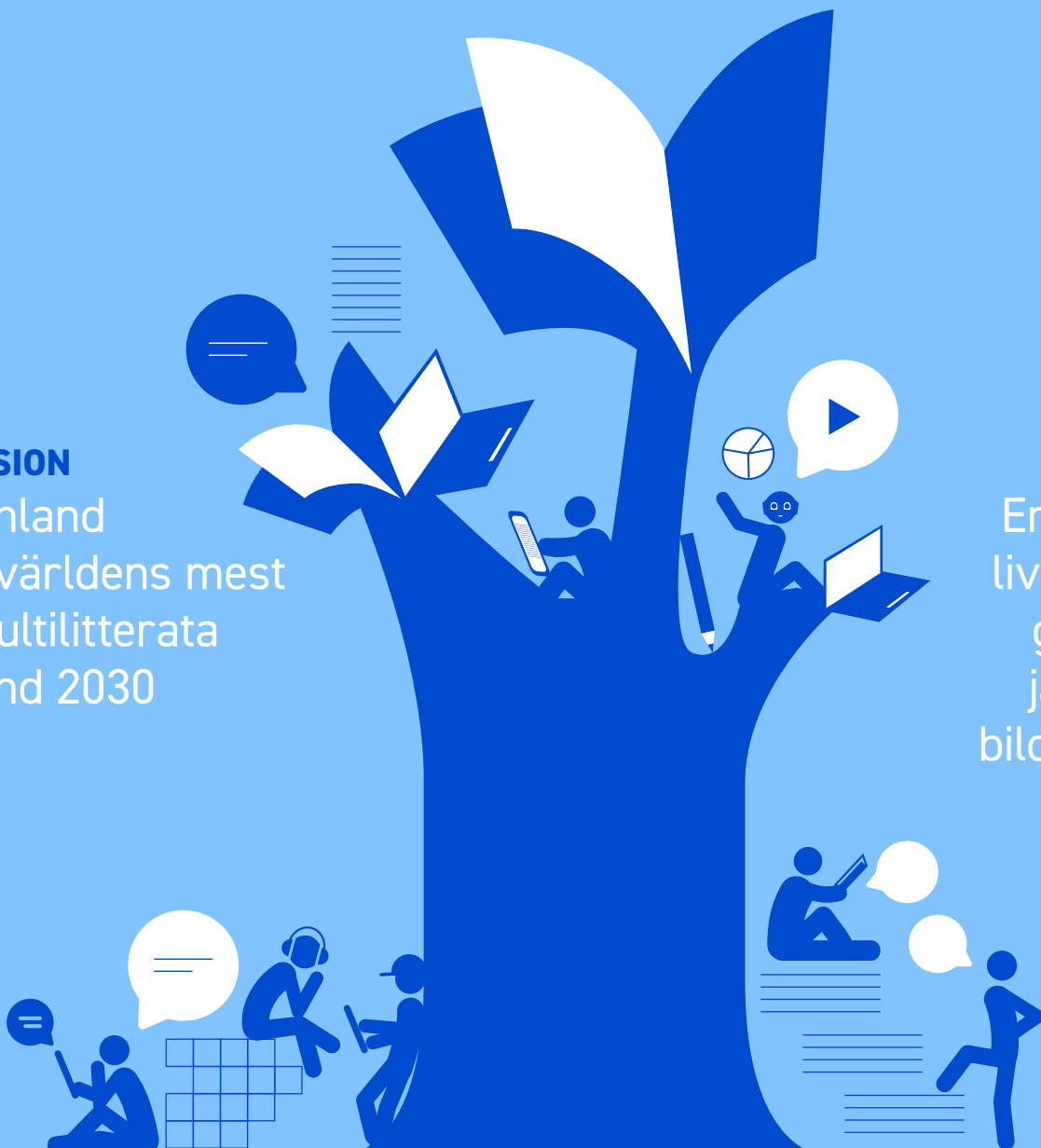
NATIONELLA LÄSKUNNIGHETSSTRATEGIN 2030

VISION

Finland
– världens mest
multilitterata
land 2030

MISSION

En läsande
livsstil som
grund för
jämlighet,
bildning och
välfärd

Bildning

Likabehandling
och jämlikhet

Välfärd

Bildning

Rätt till läskunnighet och kontinuerligt lärande

Likabehandling och jämlikhet

Rätt till övning, utveckling och inläring av multilitteracitet oberoende av språk, familjebakgrund, kön, inläringssvårighet, funktionsnedsättning, förmögenhet och bostadsort

Välfärd

En mångsidig språklig och kulturell miljö samt stark multilitteracitet för att bygga välfärd och gemenskap

**Nationella läskunnighetsstrategin 2030:
Finland – världens mest multilitterata land 2030**
Utgivare: Utbildningsstyrelsen, Läsrörelsen, 2021
Ombrytning: Hahmo Design Oy
ISBN 978-952-13-6783-0 (häft.)
ISBN 978-952-13-6784-7 (pdf)

Innehåll

Förord	4
Beredare av läskunnighetsstrategin	5
Läskunnighet är en fråga för hela samhället	6
Läskunnighetsstrategins utgångspunkter	8
Multilitteracitet som mål	10
Läskunnighetsundersökningars resultat bakom strategiarbetet	14
Riktlinjer för den nationella läskunnighetsstrategin	18
1: Vi skapar och stärker strukturer för det läsfrämjande arbetet	20
2: Vi stärker kompetensen vad gäller multilitteracitet	26
3: Vi inspirerar till läsning och gör läskunnigheten mer mångsidig	30
En läsande kommun 2030	34
En läsande skola 2030	35
Beskrivning av processen för utarbetande av läskunnighetsstrategin	36
Källor	37

Förord

På initiativ av riksdagens kulturutskott började man under hösten 2020 bereda en nationell läskunnighetsstrategi och ett läskunnighetsprogram som stöd för en långsiktig utveckling av arbetet med att främja läskunnighet på nationell och regional nivå. Den nationella läskunnighetsstrategin 2030 utvidgar riktlinjerna som utarbetats av undervisnings- och kulturministeriets nationella läskunnighetsforum (2018).

Arbetet med läskunnighetsstrategin har gjorts tillsammans med en mångprofessionell styrgrupp och en projektgrupp. Verksamheten har samordnats av Läsrörelsen vid Utbildningsstyrelsen. I strategin har man utnyttjat senaste forskningsdata om multilitteracitet och faktorer som påverkar den. Utkastet till den nationella läskunnighetsstrategin kunde kommenteras i utlåtandetjänsten och hundra utlåtanden lämnades in om strategin. Den omfattande utlåtanderesponsen samt korrigerings- och kompletteringsförslagen har beaktats på ett mångsidigt sätt när strategin färdigstälts.

Den nationella läskunnighetsstrategin innehåller konkreta mål och åtgärder för att stärka den mångsidiga läskunnigheten hos personer i alla åldrar. För att utveckla läskunnigheten behövs många åtgärder och stödtjänster som måste utvecklas såväl nationellt som lokalt. Dessutom är det nödvändigt att utveckla tillräckliga verktyg för att bedöma läskunnigheten och

läskunnighetsarbetet. Målet med den nationella läskunnighetsstrategin är en stark, mångsidig och inkluderande läskultur som stärker ett framgångsrikt Finland och ett bra liv för dess medborgare. I strategin definieras läskunnighet som *multilitteracitet*, som omfattar förmåga att läsa och producera alla slags texter, från traditionella skrivna texter till exempelvis audiovisuella framställningar.

Med tanke på verkställandet av strategin är både resurserna och attityden bakom läskunnighetsarbetet viktiga. Utvecklingsarbetet ska vara långsiktigt och målinriktat. Detta förutsätter systematisk planering och samarbete över förvaltningsgränserna. Vid verkställandet av läskunnighetsstrategin är det nödvändigt att beakta regeringsprogrammets utvecklingsprogram och riktlinjer, som i bästa fall stöder det nationella och lokala läskunnighetsarbetet. Dessa är bland annat programmet Utbildning för alla, programmet Nylitteracitet samt Mediekunskap i Finland – Nationella riktlinjer för mediefostran (2019).

Som stöd för verkställandet av läskunnighetsstrategin utarbetas det nationella programmet för läskunnighet 2030, där de ansvariga instanserna för åtgärderna och tidtabellen för genomförandet fastställs enligt riktlinjerna. I programmet ingår dessutom delprogram, såsom programmet En läsande skola, programmet En läsande kommun samt En läsande småbarnspedagogik, med vilka läskunnighetsarbetet genomförs i praktiken tillsammans med lokala aktörer. I läskunnighetsprogrammet skapas en konkret karta, ett ekosystem för läskunnighet, där olika aktörers grundläggande arbete och samarbete beskrivs. Dessutom är det viktigt att programmet omfattar forskning och utvärdering av effekterna. Den rikliga utlåtanderesponsen utnyttjas också i verkställandet av läskunnighetsprogrammet.

Beredare av läskunnighetsstrategin

Styrgruppen

ORDFÖRANDE:

Kelhä Minna, generaldirektör, Utbildningsstyrelsen

VICE ORDFÖRANDE:

Lassila Juhana, ombud, Finska kulturfonden

ÖVRIGA MEDLEMMAR

Aaltonen Leena, kulturråd, Kultur- och konstpolitiska avdelningen, Undervisnings- och kulturministeriet

Castrén Minna, litterär ledare, Finlands förlagsförening

Costiander Kati, undervisningsråd, Utbildningsstyrelsen

Hautala Jarkko, akademiforskare, Niilo Mäki Institutet

Itkonen Juha, ordförande, författare, Läscentrum

Jokinen Sari, specialsakkunnig, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ

Nalbantoglu Ilmari, tf. verksamhetsledare, Ungdomssektorns takorganisation i Finland Allians rf

Nederström Heli, undervisningsråd, Avdelningen för småbarnspedagogik, grundläggande utbildning och fritt bildningsarbete, Undervisnings- och kulturministeriet

Rutanen Anne, kommunikationschef, Finlands facklitterära författare rf

Salomaa Saara, specialsakkunnig, Nationella audiovisuella institutet

Salusjärvi Aleksis, ordkonstledare, läroboksförfattare

Sivelä Jonas, specialforskare, Institutet för hälsa och välfärd

Von Numers-Ekman Katarina, ombudsman, Svenska Kulturfonden

von Zansen Minna, Finlands Biblioteks-förening

Projektgruppen

ORDFÖRANDE:

Villacís Ilmi, verksamhetsledare, Läscentrum

ÖVRIGA MEDLEMMAR:

Granskog Pamela, undervisningsråd, Utbildningsstyrelsen

Grünthal Satu, universitetslektor, pedagogiska fakulteten, Helsingfors universitet

Harmanen Minna, undervisningsråd, Utbildningsstyrelsen

Heikkilä Mervi, utvecklingschef, den riksomfattande särskilda uppgiften gällande bibliotekstjänster som främjar barns och ungas läsande, Seinäjoki stadsbibliotek

Hyttiäinen Sari, verksamhetsledare, Finska modersmåls-läraryrket

Järvenpää Mari, assistent, Läsrörelsen, Utbildningsstyrelsen

Kardén Belinda, koordinator, Läsrörelsen, Utbildningsstyrelsen

Krutsin Pia, ordkonstpedagog, Föreningen för ordkonstundervisning i Finland

Lumme Pia, koordinator, Läsrörelsen, Utbildningsstyrelsen

Sulkunen Sari, biträdande professor, institutionen för språk- och kommunikationsvetenskap, Jyväskylä universitet

Koordineringen av arbetet kring den nationella läskunnighetsstrategin samt styr- och projektgruppen, **Pia Lumme**, pia.lumme@oph.fi, Läsrörelsen, Utbildningsstyrelsen

Läskunnighet är en fråga för hela samhället

Vad grundar sig arbetet med den nationella läskunnighetsstrategin på?

I Finland finns en stark bildningsgrund som baserar sig på fostran, utbildning, forskning och kultur, där lärande och kunskap grundar sig på läskunnighet och kontinuerlig utveckling av den. Mångsidig läskunnighet är grunden för ett tryggt samhälle, fungerande demokrati och jämlikhet. Alla barn, unga och vuxna har rätt till en mångsidig läskunnighet och till att stärka den. Eftersom det utvecklas skillnader i läskunnigheten redan under den grundläggande utbildningen och antalet svaga läsare ökar både bland unga och vuxna behövs konkreta metoder för att vända riktningen nationellt, regionalt och lokalt. Läskunnighetsstrategins vision, Finland – världens mest multilitterata land 2030, eftersträvar ett samhälle där läskunnighetens betydelse förstås inom alla områden och där var och en får stöd och bekräftelse för den egna läskunnigheten under hela livet. Läskunnighet är grunden för välbefinnande och allt lärande.

Hurdan verksamhetskultur och hurdant läskunnighetsarbete eftersträvas före 2030?

Läskunnigheten hos personer i alla åldrar stärks genom långsiktigt nationellt, regionalt och lokalt samarbete. Med hjälp av samarbete ökar den positiva attityden till läsning och förståelsen för läskunnighetens betydelse. I den nationella läskunnighetsstrategin beskrivs arbetet som görs för att främja barns och ungas läskunnighet och strategin skapar också nya möjligheter för att främja läskunnigheten hos vuxna och äldre. Det behövs fler åtgärder för att utveckla läskunnigheten hos olika språk- och minoritetsgrupper och personer som behöver stöd. För att stödja läskunnighetsarbetet och främja läsningen behövs mångsidig läskunnighetsforskning.

De som talar något av Finlands officiella språk finska eller svenska som sitt första språk har tillsvidare de bästa möjligheterna att utveckla sin läskunnighet. Det måste säkerställas att även de som talar samiska och romani, teckenspråk och karelska i Finland på ett jämlikt sätt kan utveckla sin läskunnighet på sina

egna språk. Det måste även säkerställas att invandrare och personer med invandrarbakgrund får stöd för sin läskunnighet.

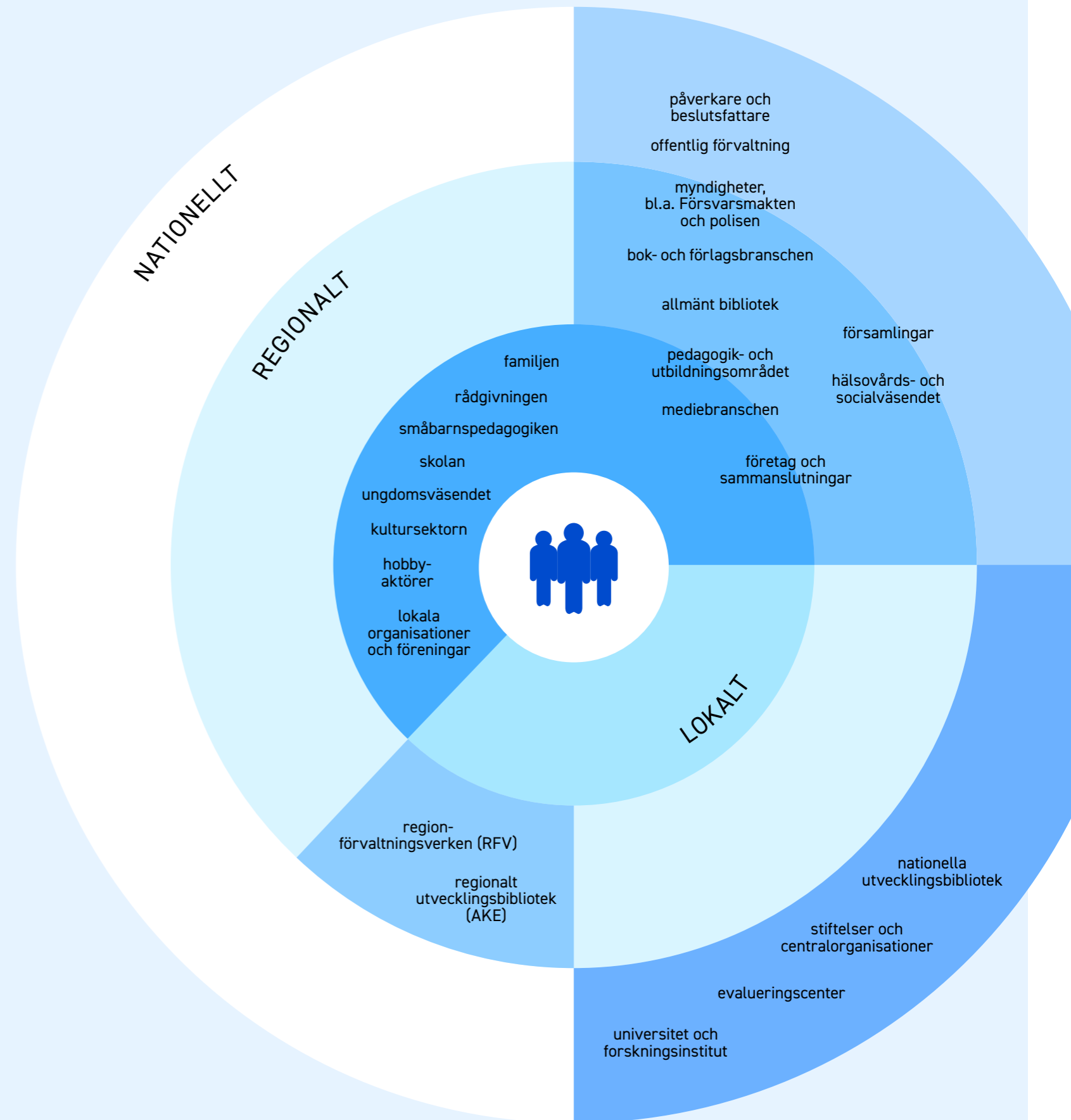
Vilka är riktlinjerna för läskunnighetsarbetet inför 2030?

Den nationella läskunnighetsstrategin innehåller tre riktlinjer för att utveckla läskunnigheten: 1) Vi skapar och stärker strukturer för det läsfrämjande arbetet 2) Vi stärker kompetensen vad gäller multilitteracitet och 3) Vi inspirerar till läsning och gör läskunnigheten mer mångsidig. I olika åldrar behövs olika åtgärder för att stödja läskunnigheten. I läskunnighetsprogrammet, som baserar sig på den nationella läskunnighetsstrategin, preciseras de ansvariga instanserna för de åtgärder som angetts i riktlinjerna och tidtabellen för utvecklingsarbetet fram till 2030. Det är viktigt att fortsätta den utvecklingsdialog och det samarbete mellan aktörerna som har inletts under strategiprocessen.

Med vem kommer Finland att göras till världens mest läskunniga land före 2030?

Läskunnighetsarbetet gäller hela samhället. Lagstiftningen och de långvariga åtgärderna i regeringsprogrammen är viktiga för att främja läskunnighetsarbetet. Rådgivningsbyråerna, småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen, gymnasie- och yrkesutbildningen, högskoleutbildningen, den grundläggande konstundervisningen och det fria bildningsarbetet är centrala läskunnighetsaktörer från barndomen till vuxenlivet. Biblioteken stöder läskunnigheten under människans hela livscykel. Dessutom är till exempel familjer, skolkamrater och hobby- och arbetsgemenskaper viktiga när det gäller att stödja individernas läskunnighet.

Läskunnighetsarbetet främjas också av aktörer inom mediebranschen, aktörer inom förlags- och bokbranschen, litteraturstiftelser, -organisationer och -föreningar, intresseorganisationer, stiftelser, finansiärer och beslutsfattare. De har också möjlighet att påverka kommunikation, samarbete och attityder som är positiva gentemot läskunnighet samt det arbete för multilitteracitet som utförs i nätverk.

Läskunnighetsstrategins utgångspunkter

Finland befinner sig internationellt sett i toppen när det gäller läskunnighet, men nationellt har läskunnighetsnivån sjunkit under 2000-talet, vilket har väckt oro för framtiden för vår läskunnighet. Det huvudsakliga målet för den nationella läskunnighetsstrategin är att hitta metoder för att stärka läskunnigheten i synnerhet hos barn, unga och vuxna med svaga läsfärdigheter. Det är viktigt att arbetet för att främja läskunnighet görs tillsammans på nationell, regional och lokal nivå.

Läskunnigheten är förknippad med såväl individuella faktorer och utgångspunkter som med samhälleliga fenomen och megatrender. På individnivå är läskunnigheten kopplad till bland annat identitet, värderingar, hembakgrund, kognitiva färdigheter, kultur, inlärningssvårigheter, funktionsnedsättning, läsning på fritiden, utbildning, ålder, motivation och attityd till lärandet. Läskunnigheten påverkas också av möjligheten att använda och utveckla läskunnigheten i vardagen, studierna och arbetet. Globaliseringen, digitaliseringen, befolkningens åldrande och en hållbar utveckling, samt många andra megatrender som styr den mänskliga verksamheten, förutsätter att multilitteraciteten hela tiden stärks och att man utvecklar ny kompetens. Läskunnighet skapar trygghet på individuell och samhällelig nivå och stärker demokratin, delaktigheten och kulturen. Läsning och läskunnighet har därtill konstaterats ha särskild inverkan på välbefinnandet.

Utvecklingen av läskunnigheten kräver olika åtgärder från barndom till vuxen ålder. Inom småbarnspedagogiken och utbildningen är det viktigt att systematiskt och långsiktigt stärka och stödja multilitteraciteten i samarbete med vårdnadshavarna. Vårdnadshavare och familjer kan stödja barns och ungas läskunnighet med hjälp av positiva attityder och verksamhet. Det är samhällets uppgift att se till att alla barn och unga oberoende av familjebakgrund får tillgång till fack- och skönlitteratur och mångsidiga texter inom småbarnspedagogiken och i skolan.

Vuxnas läskunnighet är i synnerhet kopplad till utbildningsnivå och ålder: särskilt vuxna som enbart har avlagt grundläggande utbildning eller utbildning på andra stadiet och de äldsta vuxna i arbetsför ålder möter utmaningar oftare än andra vuxna. Dessutom finns det vuxengrupper som inte kan nås med hjälp av vuxenutbildningen. En särskild tyngdpunkt för reformen av det kontinuerliga lärandet är att skapa möjligheter till lärande även för lågutbildade personer och arbetslösa.

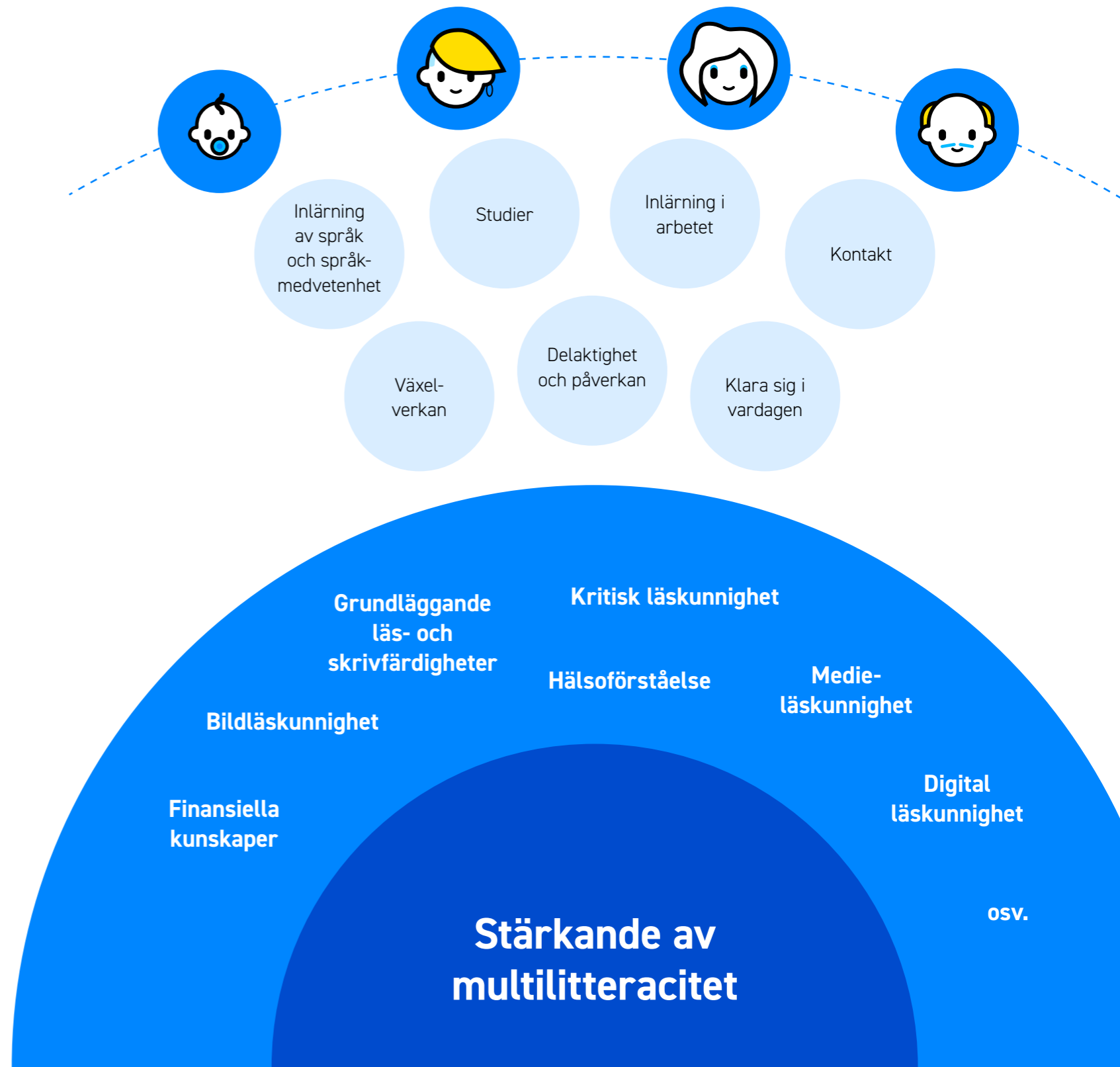
Utvecklingen av mångsidiga läskunnigheter stöder också aktivt åldrande. Äldre personer är de aktivaste läsarna av traditionella medier såsom tidningar och tidskrifter, men deras digitala färdigheter kan behöva utvecklas.

Orsaker till problem med läsningen kan vara till exempel lässvårigheter eller minnessjukdomar. I en kartläggning av behovet av lättläst språk från 2019 bedömdes att upp till 14 procent av finländarna skulle ha nytta av lättläst språk.

För att vända läskunnighetens utvecklingsriktning måste alla aktörer och hela samhället uppmanas till att delta i läskunnighetsarbetet. Läskunnighet är livslångt lärande och kontinuerlig övning av läskunnighet.

Läskunnighet är kontinuerligt lärande

När vi läser aktivt och modigt tar tag i nya texter övar, upprätthåller och utvecklar vi vår läskunnighet. Vikten av att läsa dagligen kan observeras i skrivandet, hur lätt det går att läsa, i ordförråd eller till exempel i mediefärdigheter i olika situationer i vardagen. Multilitteracitet förknippas med många olika former av läskunnighet, och i olika åldrar och livsskedan används vissa former av läskunnighet i högre grad än andra. I bästa fall är mångsidig läsning och läskunnighet en naturlig och positiv del av varje dag.

Multilitteracitet som mål

Var och en av oss tolkar och producerar olika texter dagligen i vardagliga situationer i skolan, arbetet och hobbyer. Vi arbetar med texter på olika sätt när vi läser eller tittar på nyheter, lyssnar på ljudböcker eller podcaster, skriver eller spelar in snabbmeddelanden. Läsning och produktion av texter förutsätter **multilitteracitet**, det vill säga förmåga att **läsa, förstå och tolka samt skriva och producera mångsidiga texter** i olika miljöer och med olika redskap.

Multilitteracitet är en beredskap att arbeta med texter i olika situationer och att utnyttja sätt att läsa som lämpar sig för olika situationer. Man lär sig multilitteracitet i gemenskaper och i växelverkan med andra.

Begreppet multilitteracitet omfattar alla former av läskunnighet, från traditionell läs- och skrivförmåga till exempelvis medieläskunnighet samt visuell läskunnighet och dataläskunnighet. Multilitteracitet bygger på tanken om att alla former av läskunnighet är lika värdefulla och nödvändiga. Multilitteracitet ger förmåga att fungera i dagens samhälle och förebygger marginalisering.

I vårt samhälle har de skrivna texterna en särställning inom till exempel utbildning, förvaltning, rättshandlingar och hälso- och sjukvård. Därför är en god läs- och skrivförmåga vad gäller skrivna texter en förutsättning för delaktighet i samhället, och att möjliggöra detta för alla är en central uppgift för samhället. En god grundläggande läskunnighet och skrivförmåga är nyckelfärdigheter i många situationer, både i vardagen, lärandet och arbetet. Förmågan att läsa långa texter och litteratur har ett samband med det individuella välbefinnandet, och undersökningar visar att särskilt förmågan att läsa skönlitteratur korrelerar med goda inlärningsresultat.

I multilitteraciteten ingår förmågan att **kritiskt granska** texters innehåll, det vill säga bedöma deras tillförlitlighet, ursprung och uttryckssätt. Till multilitteraciteten hör att förstå textens **kontext**: texten har alltid en författare,

Multilitteracitet betyder

- färdigheter att agera på det sätt som situationen kräver med multimodala texter,
- förmåga att tolka, producera och kritiskt bedöma texter på olika plattformar och på olika sätt som lämpar sig för olika situationer,
- medvetenhet om att texterna återspeglar kulturen, värderingarna, ändamålen och synpunkterna i kontexten där de utarbetades,
- färdigheter att utveckla den egna läskunnighetens delområden.

ett sammanhang och mål som påverkar dess innehåll och uttrycksformer. Multilitteraciteten utgår från tanken att texter och hanteringen av dem är gemensam och **flerspråkig**. Flerspråkighet kan förstås på två sätt: Å ena sidan handlar det om olika språk, såsom svenska, engelska eller arabiska, som många använder parallellt och överlappande i sin vardag. Å andra sidan innebär flerspråkighet olika former av samma språk, såsom dialekter, språkformer som används i olika situationer eller branschspecifika språk.

Multilitteraciteten baserar sig på en **bred textuppfattning**. Enligt den är texterna inte enbart skrivna, utan de utnyttjar talat språk och ljud, bilder och grafiska element, videobild och rörelse. Texter kan också vara en kombination av olika uttryckssätt. Allt fler texter publiceras och läses i digitala miljöer där multilitteracitet utvecklas parallellt med digitala färdigheter.

Multilitteraciteten kan utvecklas under hela livet i olika vardagliga situationer och gemenskaper. Delområdena i multilitteracitet utvecklas parallellt och deras förhållande kan variera i olika åldrar: barns bildläskunnighet utvecklas tidigt och unga kan vara bra på att läsa spel, men förmågan att tolka och producera skrivna texter kräver långsiktig övning. Redan med små barn kan man föra en utvärderande diskussion om målen och uttryckssätten i olika typer av texter.

Småbarnspedagogiken och utbildningen har en nyckelroll i undervisningen och fördjupningen av multilitteracitet, särskilt läs- och skrivfärdigheterna. **Språkmedvetenhet**, det vill säga förståelse för språkens och olika uttrycksformers inverkan på hur texternas betydelse utformas, stöder utvecklingen av multilitteraciteten. I skolan utgör lärandet av språket inom olika ämnesområden kärnan i språkmedvetenheten. Detta innebär en förståelse av att det ställs andra krav på läskunnigheten när man läser och skriver texter i historia än till exempel i fysik. Det ger en grund för språkmedvetenheten även i andra språk användningssituationer. Språkmedvetenhet innebär på ett bredare plan också att man förstår betydelsen av språket och olika uttryckssätt i all mänsklig och samhällslig verksamhet.

Utbildning ger en grund för att öva den multilitteracitet som behövs i samhället och studierna samt för det kontinuerliga lärandet. Målet är att människan med hjälp av multilitteracitet ska klara sig i vardagliga situationer, studierna och arbetslivet. Multilitteraciteten erbjuder också färdigheter för att utveckla sig själv, njuta av kultur, konst och ordkonst samt stärkande erfarenheter av gemenskap.

VVS-montörens dag

Multilitteracitet behövs dagligen i vardagen. I VVS-montörers arbetsdag kan det ingå att filma ett avlopp och rapportera om det. Man kommer överens om arbetsuppgiften genom att skriva gruppmedelanden, och den planeras på filmningsplatsen genom att förhandla med en representant för bostadsaktiebolaget. I slutet av dagen utarbetas en rapport där man tydligt skriver ner fynden som gjorts, antecknar var de ligger på husets planritning och också bifogar videon som filmats med en avloppskamera. Man förhandlar tillsammans om rapportens innehåll och kommer överens om vem som sammanställer och skickar rapporten vidare.

Det finns många olika situationer under arbetsgemenskapens dag där texter och de metoder som används för att uttrycka betydelser varierar enligt ändamål beroende på vem man kommunicerar med och via vilken kanal. Allt detta är en del av multilitteraciteten.

Läskunnighetsundersökningars resultat bakom strategiarbetet

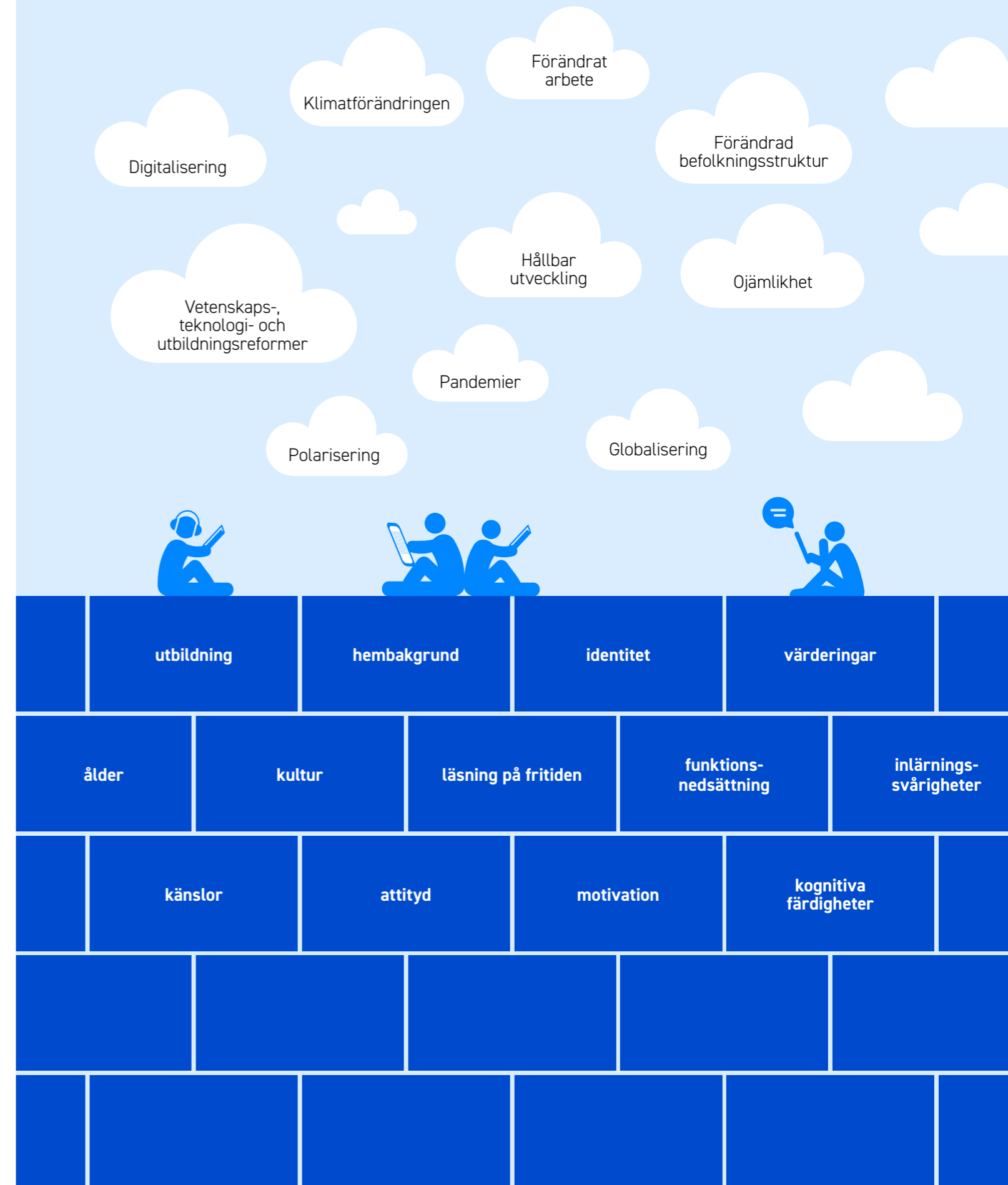
Läskunnigheten undersöks i stor utsträckning och i undersökningarna närmar man sig den ur olika synvinklar. Internationella utvärderingsundersökningar, såsom PISA¹ som utvärderar 15-åringars kompetens eller PIAAC² som fördjupar sig i vuxnas grundläggande färdigheter, ger information om den funktionella läskunnighetens allmänna nivå hos finländare i olika åldrar samt om faktorer kopplade till läskunnigheten. Utifrån dessa undersökningar vet man att finländarnas läskunnighet i genomsnitt är god, men i synnerhet de ungas läskunnighet har försämrats tydligt under 2000-talet.

Även finländsk läs- och skrivkunnighetsforskning bedrivs kontinuerligt, och till exempel utvärderingar av hur läroplanernas mål har uppnåtts vid Nationella centret för utbildningsutvärdering har också lyft fram brister och oroväckande utvecklingsförlopp i elevernas läs- och skrivfärdigheter. Enligt den senaste utvärderingen av inlärningsresultaten i svenska språket och litteraturen har niondeklassarnas tolkning och begreppshantering av litteratur försämrats något sedan 2014. Å andra sidan har inställningen till skrivande blivit något positivare.

Nivån på läskunnigheten varierar i alla åldersgrupper och i varje åldersgrupp finns personer med otillräcklig läskunnighet i vardagliga situationer: bland dem som går ut grundskolan utgör de redan nästan 14 procent och bland vuxna i arbetsför ålder 11 procent. I ICILS-undersökningen³ som granskade multilitteracitet – i synnerhet informationssökning och bedömning samt produktion av information – förblev hela en fjärdedel av eleverna i åttonde klass i Finland på den lägsta kunskapsnivån eller under den. Även unga vuxna som studerar på högskolenivå har svårigheter med bland annat kritisk

¹ Programme for International Student Assessment ² Programme for the International Assessment of Adult Competencies ³ International Computer and Information Literacy Study

Faktorer som påverkar läskunnigheten

läskunnighet och argumenterande skrivande: rentav 37 procent av universitetsstuderaendena på kandidatnivå klarar dessa uppgifter endast på ett svagt eller tillfredsställande sätt, och bland yrkeshögskolestuderande är siffran ännu större (62 procent). Finländska barns och ungas läskunnighet, även kritisk läskunnighet, har differentierats: en del kan redan i lågstadiet läsa även långa texter flytande och till exempel bedöma webbkällors tillförlitlighet väl, medan läsning medför svårigheter för en del ännu i högstadiet.

Många individuella faktorer (såsom kognitiva, motiverande och emotionella) samt socioekonomiska, sociala och kulturella faktorer är kopplade till läskunnigheten och dess utveckling. Utvecklingen av läskunnigheten påverkas också av eventuella skador och inlärningssvårigheter, till exempel lässvårigheter. På basis av internationella undersökningar vet man att läskunnigheten i synnerhet påverkas av hembakgrund, läsning på fritiden, ålder och utbildningsnivå. Dessa faktorer är delvis sammanflätade med varandra och andra faktorer kopplade till läskunnigheten.

Familjerna och vårdnadshavarna har olika färdigheter att stödja barns och ungas läsning och läskunnighet, och läsningen uppskattas också på olika sätt. Utbildningsnivån och värderingarna påverkar vårdnadshavarnas beredskap att stödja barns och ungas läskunnighet. Finländska ungdomars genomsnittliga läskunnighet har försämrats särskilt i de grupper där vårdnadshavarna endast har en grundläggande utbildning eller där kultur inte uppskattas så mycket. Hembakgrunden, i synnerhet socioekonomiska faktorer, förklarar

till stor del också den regionala variationen i multilitteracitet och andra lärresultat som observerats i ICILS- och PISA-undersökningar. När läskunnigheten undersöks har också undersökningsdeltagarens modersmål betydelse. Om modersmålet är ett annat språk än det som användes i undersökningen kan detta synas som ett sämre läskunnighetsresultat än andra för såväl lågstadielever och elever som avslutar den grundläggande utbildningen som för vuxna. Språkbakgrunden hänger också samman med den socioekonomiska bakgrunden. Dessa resultat berättar bland annat om elevernas behov av att få allt mer stöd för att behärska både det egna modersmålet och språket i skolan eller läroanstalten.

Mångsidig och riklig **läsning på fritiden** har en positiv koppling till läskunnigheten i alla åldersgrupper. Förhållandet mellan läsning på fritiden och läskunnighet är dubbelriktat: Läskunnigheten hos dem som läser mycket utvecklas eftersom de läser mer än andra. Om det däremot är svårt för en person att läsa läser hen lite, och hens läskunnighet kan inte utvecklas. Ungdomars läsande på fritiden har differentierats enligt bakgrund: den lägsta socialgruppens fritidsläsande har minskat betydligt, medan minskningen varit liten i den högsta socialgruppen. Ett liknande fenomen syns också bland vuxna: läsningen på fritiden har differentierats enligt utbildningsnivå och läsning inom arbetet enligt yrkestyp.

Bland vuxna förklaras variationen i läskunnighet mest av **utbildningsnivån**. Särskilt de som avlagt gymnasieexamen och högskoleexamen har bättre läskunnighet än andra. Å ena sidan söker de som har relativt god läskunnighet till dessa utbildningar. På olika skolstadiet och i olika skolformer krävs olika saker av läskunnigheten och man satsar på läskunnigheten på olika sätt i utbildningen. **Åldern** är också kopplad till läskunnigheten: Ju äldre vuxengrupp det är fråga om, desto sämre är den genomsnittliga läskunnigheten. Den mest kompetenta åldersgruppen bland vuxna i arbetsför ålder är 25–34-åringar, vilket förklaras av faktorer kopplade till utbildning och arbete. När dessa faktorer standardiseras är det 16–24-åringarna som har den bästa läskunnigheten. Detta innebär att läskunnigheten utvecklas i studierna och arbetet efter den grundläggande utbildningen. Skillnaderna mellan åldersgrupperna kvarstår även om äldre vuxna har en färskare examen än yngre vuxna.

I flera undersökningar av läskunnighet bland barn och unga har kön lyfts fram på ett synligt sätt, men bland vuxna är könsskillnaden i läskunnigheten liten. När man beaktar andra faktorer med anknytning till läskunnigheten är könets betydelse inte central ens för unga, utan till exempel att pojkar läser mindre på fritiden än flickor. Båda dessa faktorer har också att göra med hembakgrunden.

Största delen av läskunnighetsforskningen har hittills fokuserat särskilt på färdigheten att läsa och skriva skrivna texter. Det kommer hela tiden mer forskningsrön om multilitteracitetens övriga delområden, men tills vidare finns det inte mycket långsiktig forskning om multilitteracitet i en hel åldersgrupp och forskning om vuxnas och äldres multilitteracitet. Forskning i multilitteracitet borde stärkas bland annat för att uppnå målen för reformen av det kontinuerliga lärandet.

Riktlinjer

Målet med riktlinjerna för den nationella läskunnighetsstrategin är ett långsiktigt och konsekvent nationellt, regionalt och lokalt läskunnighetsarbete, med hjälp av vilket Finland ska göras till världens mest multilitterata land före 2030. Med hjälp av strategin främjas och stärks läskulturen.

De centrala värderingar som styr riktlinjerna är bildning, jämlikhet och likabehandling samt välbefinnande: var och en har rätt till läskunnighet, kontinuerligt lärande, rätt att utöva och utveckla läskunnighet oberoende av språk, familjebakgrund, kön, inlärningssvårigheter, funktionsnedsättning, förmögenhet och bostadsort.

En mångsidig språklig och kulturell miljö samt stark multilitteracitet utgör grunden för välbefinnande och gemenskap. Med hjälp av de specifika målen för läskunnighet och åtgärdsförslagen för respektive riktlinje strävar man efter att trygga varje människas rätt att uppnå tillräcklig multilitteracitet varje dag.

1 Vi skapar och stärker strukturer för det läsfrämjande arbetet

2 Vi stärker kompetensen vad gäller multilitteracitet

3 Vi inspirerar till läsning och gör läskunnigheten mer mångsidig

En läsande livsstil som grund för jämlikhet,
bildning och välfärd

RIKTLINJE 1

Vi skapar och stärker strukturer för det läsfrämjande arbetet

MED LÄSKUNNIGHETSARBETE OCH DESS STRUKTURER avses alla åtgärder som främjar läskunnighet och som olika organisationer och yrkespersoner inom läskunnighetsarbetet vidtar. Den viktigaste grunden för läskunnighet skapas i småbarnspedagogiken, på de olika skolstadierna och vid biblioteken. I kärnan av läskunnigheten finns också media och litteratur. Strukturer som främjar läskunnigheten är bland annat nationella och regionala nätverk för läskunnighetsarbete och samarbete mellan olika förvaltningsområden, resurser och fortbildning som anvisats till läskunnighetsarbetet samt forskning och utbildning av professionella inom det läsfrämjande arbetet och som stöder dessa. Betydande läskunnighetsarbete utförs i många organisationer. Det är viktigt att leda och samordna detta läskunnighetsarbete som helhet på nationell och lokal nivå.

En nationell läskunnighetsstrategi gör det möjligt att synliggöra och stärka de befintliga strukturerna för läskunnighetsarbetet. Strategin stöder multilitteraciteten hos personer i alla åldrar. Strategin ska bidra till att ta fram idéer och skapa nya försök och tillvägagångssätt för att främja läskunnigheten nationellt och lokalt med hänsyn till olika språk, minoriteter och särskilt de som behöver stöd för läskunnigheten.

RIKTLINJE 1

Vi skapar och stärker strukturer för det läsfrämjande arbetet

CENTRALA MÅL INFÖR 2030

Läskunnighetsarbetet styrs och utvecklas på nationell, regional och lokal nivå.

Läskunnighetsarbetet och läskunnigheten hos personer i alla åldrar utvärderas och utvecklas systematiskt.

Ett nationellt permanent läskunnighetsprogram utarbetas där man preciserar åtgärderna och de ansvariga instanserna i läskunnighetsarbetet.

ÅTGÄRDER

Vi synliggör den systematiska och långsiktiga nationella och lokala **styrningen och programkoordineringen** av läskunnighetsarbetet. Vi kartlägger läskunnighetsarbetets nationella, regionala och lokala aktörer, nyckelprioriteringar och åtgärder för att främja läskunnighet.

Det säkerställs att **lagstiftningen och andra förpliktande myndighetsanvisningar stöder det nationella, regionala och lokala läskunnighetsarbetet**.

För att bedöma läskunnighetsarbetets effekt bereds **nationella indikatorer** med hjälp av vilka man bland annat får information om läskunnighetsarbetets omfattning, behov och genomförande på regional och kommunal nivå. Indikatorer för att bedöma läskunnigheten kommer att kartläggas och utvecklas.

Läskunnighetsarbetet kombineras med strukturer som stöder **familiens** välfärd från barnets födsel. Läskunnighetsarbetet i familjer stöds bland annat genom samarbetet mellan bibliotek och familjecenter.

Vi sprider information om olika sätt för den vuxna att läsa tillsammans med barnet. **Tidig läsning i familjerna** stärks genom att göra vårdnadshavarna förtrogna med läsning och multilitteracitet, till exempel genom att fortsätta programmet *En läsgåva till barnet* som en del av rådgivningsverksamheten.

Man stärker **kommunikationen** om läskunnighet och läskunnighetsarbete: man berättar mångsidigt om läskunnighet och visar ett brett spektrum av människor och ett brett spektrum av läsning.

Vi ser till att **professionellt producerade bibliotekstjänster** är tillgängliga för alla kommuninvånare.

Vi uppmantrar kommunerna att samarbeta för att skapa ett e-bibliotek och stärker samarbetet mellan biblioteksanställda och mellan personalen inom småbarnspedagogiken och utbildningen. Vi skapar möjligheter att utnyttja bibliotekstjänster som en del av utbildning och arbetsliv.

Vi utnyttjar **forskning och resultat** relaterade till metoder i läskunnighetsarbete. Dessa integreras i utvecklingen och utvärderingen av läskunnighetsarbete i skolor, läroanstalter och småbarnspedagogik.

Multilitteracitet och språkmedvetenhet beaktas i större utsträckning vid utarbetandet av **grunderna för planen för småbarnspedagogiken samt läroplans- och examensgrunderna**, i stödmaterial och vid utarbetandet och genomförandet av lokala planer.

Läroplanens struktur och innehåll **utvecklas** så att de lärarstuderande får bättre färdigheter att undervisa i multilitteracitet på olika utbildningsnivåer.

Vi främjar tillgången till **lättläst** material, **digitala tjänster** och **stödverktyg** i vardagen, arbetet och utbildningen. Kommunikation i flera kanaler säkerställs genom att till exempel beakta eventuella funktionsnedsättningar, skador eller inlärningssvårigheter, såsom läs- och skrivsvårigheter.

Från projektbaserad verksamhet går man mot ett mer systematiskt och långsiktigt nätverksarbete. Man säkerställer att årliga **kampanjer som stöder läskunnighetsarbetet** fortsätter och stärker budskapet om läskunnighetens betydelse.

Verksamheten inom **En läsande kommun -nätverken** fortsätter och programmet **En läsande skola** utvidgas till alla skolor inom den grundläggande utbildningen, även svenskspråkiga skolor och skolor där undervisningen sker på samiska.

ÅTGÄRDER

Vi stärker **kommunala tjänsteinnehavares** och **beslutsfattares** deltagande i utvecklingen av ett lokalt och nationellt läskunnighetsprogram samt i skapandet av kommunspecifika läskunnighetsmodeller. Vi kombinerar läskunnighetsarbetet med befintliga strukturer som småbarnspedagogik, utbildning och välfärdstjänster samt vägledande strategiska verktyg för kommunal ledning.

En **modell för uppsökande läskunnighetsarbete** utvecklas med hjälp av kommunernas modell för uppsökande ungdomsarbete.

Vi utvecklar och kartlägger mångsidiga **metoder för att stärka läskunnigheten** från småbarnspedagogik till utbildning på andra stadiet och arbetar alltmer med att identifiera hinder för lärande och utveckling av läskunnighet.

I läskunnighetsarbetet beaktas **olika språkgrupper och flerspråkiga tjänster**. Vi **främjar tillgången** till flerspråkigt material i biblioteken.

Vi stärker undervisningen i finska och svenska för invandrare och personer med invandrarbakgrund, läs- och skrivfärdigheterna på det **egna modersmålet** och flerspråkighet som en del av grunderna i integrationsutbildningen.

Verksamheten inom **litteraturorganisationer och olika konstarter** stärks som en del av småbarnspedagogiken, den grundläggande och andra stadiets utbildning, samt den grundläggande konstundervisningen och skolornas och läroanstalternas hobbyverksamhet.

Vi stärker **journalistikens samt bok- och mediebranschens roll** i att främja multilitteraciteten och som en del av läskunnighetsarbetet. Vi stöder en mångsidig synlighet av olika läsare och böcker.

Vi ökar **vetenskaplig forskning och studier om multilitteracitet**.

FN:s internationella **läskunnighetsdag** föreslås som **flaggningsdag**.

RIKTLINJE 2

Vi stärker kompetensen vad gäller multilitteracitet

PROFESSIONELLA FÄRDIGHETER INOM

MULTILITTERACITET MÖJLIGGÖR utvecklingen av multilitteracitet hos barn, unga och vuxna, och säkerställer kvaliteten på undervisningen och stöd för lärande. Dessutom kan professionella färdigheter användas för att upprätthålla allas tillräckliga multilitteracitet i vardagen och arbetet och öka språklig och kulturell medvetenhet. Utvecklingen av de sakkunnigas färdigheter inom det läsfrämjande arbetet stöder varje individs läskunnighet, vilket är grunden för bildning, välbefinnande och jämlikhet i samhället.

Sakkunniga inom det läsfrämjande arbetet inkluderar bland annat personal inom småbarnspedagogiken, lärare, bibliotekspersonal, medarbetare i organisationer, föreningar eller institutioner som specialiserar sig på läskunnighet eller att stödja läskunnighet och ett antal tjänsteinnehavare som bidrar till att främja multilitteracitet eller språkinläring. Medieaktörer, författare och förläggare är också professionella som främjar läsning och läskunnighet i sitt arbete.

Åtgärder som stärker läskunnigheten inom olika yrkesgrupper preciseras i läskunnighetsprogrammet.

RIKTLINJE 2

CENTRALA MÅL INFÖR 2030

Vi stärker kompetensen vad gäller multilitteracitet

Färdigheterna hos och samarbetet mellan de sakkunniga inom det läsfrämjande arbetet stärks.

Multilitteracitet erkänns som en arbetslivsfärdighet och en färdighet inom livslångt lärande.

Läsningens inverkan på välfärden erkänns som en del av samhällets planering och utveckling på olika nivåer.

Vi gör det nuvarande läskunnighetsarbetet synligt och utvecklar stödet som behövs för samarbete, verktyg, tjänster och material.

ÅTGÄRDER

Vi utvecklar **lärarnas grundutbildning och fortbildning** så att vikten av multilitteracitet och språkmedvetenhet i alla ämnen och undervisning blir bättre förstådd och alla lärare blir bättre rustade att undervisa i multilitteracitet inom olika ämnesområden. Vi identifierar aktuella och nya undervisningsmetoder i anslutning till läskunnighet för att stödja lärarnas grundutbildning och fortbildning.

Vi stärker den **pedagogiska kompetensen hos alla lärare inom multilitteracitet**, vikten av läsning, läskunnighet, språk, litteratur och ordkonst samt mediefostran och digitala miljöer. Vi ser till att småbarnspedagogiken, skolorna och läroanstalterna har tillgång till **digitala miljöer av hög kvalitet** för att främja barns och elevers digitala färdigheter och multilitteracitet.

Fortbildning erbjuds sakkunniga inom det läsfrämjande arbetet för att **identifiera och minska hinder för läsning**.

Bibliotekspersonalens kompetens och sakkunskap stärks och utnyttjas i läskunnighetsarbetet samt för att förstå olika målgruppers behov.

Kompetensen hos personalen inom rådgivnings- och familjetjänsterna stärks för att stödja läsningen i familjerna. Vi säkerställer att verksamhetsvillkoren läskunnighetsarbetet vid rådgivningsbyråerna håller hög kvalitet. Prover relaterade till läs- och inlärningssvårigheter bör finnas på olika språk. Vi beaktar möjligheten att dela lättläst informationsmaterial till familjer.

Vi utvecklar utbildningen av **social- och hälsovårdspersonal** så att multilitteraciteten och medieläskunnigheten hos äldre personer stärks.

Vi engagerar alla de aktörer till läskunnighetsarbetet som behöver **identifiera läskunnighetsbehoven och utbildningen för unga och vuxna med svaga läsfärdigheter**. Fortbildning erbjuds bland annat för fängelsepersonal, missbrukarvårdpersonal och psykiatrisk vårdpersonal.

Uppmärksamhet ska fästas vid att stärka läskunnighetsarbetet i undervisningen i **finska eller svenska som andraspråk**, integrationsutbildningen, undervisningen i elevernas **eget modersmål**, den grundläggande utbildningen för vuxna, undervisningen

på flera språk och yrkesutbildningen. I alla skolor och läroanstalter beaktas de som behöver särskilt stöd för läskunnigheten.

Vi förbättrar **tillgången** till läromedel och digitala tjänster i skolan, i vardagen och på jobbet, samt deras **tillgänglighet**.

Vi använder **media och medieinnehåll**, såsom läromedel och undervisningsprogram, för att stärka läskunnigheten i människors vardag, arbete och studier. Vi säkerställer en jämlik tillgång till dessa i alla skolor och läroanstalter, samt deras tillgänglighet.

Vi stödjer utvecklingen av digital kompetens, medieläskunnighet och programmeringskunskaper i småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen. Kunskapsbeskrivningarna som skapats inom programmet Nylitteracitet används för att främja multilitteracitet.

Det säkerställs att det inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen finns tillgång till **verktyg för bedömning av barns och ungas läskunnighet** och för att stödja läskunnigheten.

Det säkerställs att man har **tillgång till aktuella läromedel som är lätt att utnyttja** för undervisning i läskunnighet på olika lärområden och alla läroämnen.

Som en del av det yrkesövergripande samarbetet identifieras **hinder och respektive lösningar för barn, unga och vuxna att lära sig multilitteracitet**. Läskunnighetsbehoven hos invandrare och personer med invandrarbakgrund beaktas i administrativt samarbete och läskunnighetsbedömning.

Vi utvecklar arbetstagarnas **möjligheter att stärka sin multilitteracitet och kompetens med stöd av arbetsgivaren**. Vi utvecklar arbetsgivarnas möjligheter och resurser att stödja utvecklingen av de anställdas läskunnighet som en del av det livslånga lärandet och karriären. Vi utvecklar experiment för att skapa **läsande arbetsgemenskaper** och att dela kamratkompetens.

Vi stärker den **kritiska läskompetensen** och förståelsen för betydelsen av läskunnighet i **olika yrken**. Vi ökar språk- och kulturmedvetenheten i arbetslivet och utökar och delar kunskap om multilitteracitet även i internationellt samarbete.

RIKTLINJE 3

Vi inspirerar till läsning och gör läskunnigheten mer mångsidig

ATT INSPIRERA TILL LÄSNING innebär att uppmuntra, stödja och möjliggöra. Detta är ett betydelsefullt, konkret sätt att påverka läskunnigheten i alla åldrar. Man kan bli inspirerad att läsa ensam eller tillsammans, oavsett tid och plats. Läsinspiration är en central faktor för livslångt lärande och för att göra läskunnigheten mer mångsidig. Läsintrasset kan väckas av ens egen motivation, men ibland behövs uppmuntran och stöd utifrån för att läsa eller utveckla läsförmågan.

Till exempel vänner, vårdnadshavare, släktingar, förebilder, fritidsaktörer samt lärare och bibliotekspersonal kan möjliggöra och uppmuntra till läsning. Även böcker, serier, spel och filmer som lockar till läsning är viktiga. Genom att se till att mångsidiga texter och litteratur av en lämplig nivå finns tillgängliga kan var och en hitta läsning som passar en själv.

Ett betydande arbete med att inspirera till läsning och stödja läskunnighet görs även inom det fria bildningsarbete, olika föreningar och tredje sektorns verksamhet.

Det är viktigt att göra läskunnigheten mer mångsidig genom att stärka det egna engagemanget och läsidentiteten bland människor i olika åldrar. Frivillig läsning kan variera i olika åldrar, men en läsande livsstil måste säkras för alla.

RIKTLINJE 3

Vi inspirerar till läsning och gör läskunnigheten mer mångsidig

CENTRALA MÅL INFÖR 2030

Vi stöder hem och uppväxtgemenskaper att läsa för barn och berätta för de unga om vikten av läsning och läskunnighet.

Vi stärker rollen som mediefostran, litteraturfostran och läsning på fritiden har i att uppmuntra till och stödja läsning.

Vi identifierar betydelsen av multilitteracitet i samhället – vi stöder och berikar allas multilitteracitet.

ÅTGÄRDER

Människor i alla åldrar inspireras och uppmuntras att läsa **genom hela livet**.

Redan befintliga metoder och verksamhetsmodeller för att väcka läslust stärks.

En **mångsidig och mångstämmig litteratur** ses som en del av vardagen för människor i alla åldrar.

Vi ordnar olika nationella och lokala **läskampanjer och -evenemang** för att nå ett brett spektrum av läsare i alla åldrar.

Vi stöder familjens **gemensamma lässtunder** i samarbete med rådgivningsbyråerna, biblioteken, småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen.

Vi organiserar tid i småbarnspedagogiken och skolorna för att **kreativt och fritt producera och läsa olika texter**.

Varje skolelev ges möjligheten att **delta i läsevenemang minst två gånger** under varje läsår.

Genom att inkludera läsning i varje dag i småbarnspedagogiken och skolan skapas en **gemensam läskultur**. Också lärare och studerande på andra stadiet uppmuntras att ge tid för läsning ensam eller tillsammans.

Inkluderande och gemensam läsning görs till en del av läskunnighetsarbetet inom småbarnspedagogiken och på olika skolstadier, vuxnas arbets- och verksamhetsmiljöer samt de äldres vardag. Gemensam läsning stöder utbytet av läsoplevelser och berikar upplevelsen, samt stöder emotionella färdigheter och uppväxten som människa.

Biblioteket introduceras för alla åldrar: vi berättar på olika språk hur man får ett bibliotekskort.

Vi utnyttjar **mångsidiga miljöer** som skapas av bibliotek och andra aktörer, där barn, unga och vuxna kan förverkliga olika sätt att läsa och producera, och som kan nås virtuellt eller fysiskt.

Barn och unga engageras i planeringen av författarbesök, bokcirklar och litteraturkampanjer. Barns och ungas läskunnighet stärks genom att man utnyttjar kamratbokprat, ordkonstmetoder samt andra metoder att väcka läslust.

Vi ger stöd och uppmuntrar utveckling av **kritisk läskunnighet** som en del av medieläskunnigheten och att hantera olika texter som en del av studier, vardag och arbete. Upphovsrätten säkerställs vid produktion av texter, filmer, videor och medieinnehåll.

Mångsidiga **förebilder för läsning** används i läskunnighetsarbetet.

Vi ger utrymme för barns och ungas texter och ljud i medier, så att de kan presentera sina egna verk och läskunnighetsprojekt och på så sätt fungera som **läsar- och skaparförebilder**.

Vi ser till att det finns ett läsdiplom för alla skolstadier eller en **läsutmaning**, som kan innehålla inlärningsuppgifter och olika typer av läsning. Det ges en möjlighet att visa läsiver.

Möjligheter att delta i **grundläggande konstundervisning, särskilt ordkonst**, på olika håll i landet ökas.

Lokal utveckling av läskunnighetsarbetet

En läsande kommun 2030

Syftet med målen i programmet En läsande kommun 2030 är att vara uppmuntrande och flexibla för kommunerna och kommunnätverken. Det är viktigt att kommunen eller kommunnätverket själv förbinder sig att långsiktigt och systematiskt utveckla sina kommuninvånarens läskunnighet. Detta kan ske såväl inom biblioteken som inom

bildningsväsendet, men också under samordning av hälso- och välfärdstjänsterna. Målet är att kommuninvånarna ska identifiera läskunnighetens betydelse och att de har möjlighet att bättre få grepp om utövandet av multilitteracitet i sin egen vardag, sina studier och sitt arbete.

ÅTGÄRDSFÖRSLAG

- ✓ Läsning och läskunnighetsarbetet **synliggörs** i verksamheten på kommunnivå. Det är viktigt att beakta barn, unga och vuxna i arbetet.
- ✓ Att främja läskunnighetsarbetet och läskunnigheten är i bästa fall arbete som utförs med **kommunernas egna styrkor och genom det lokala utvecklingsarbetet**. Arbetet kan ledas av ungdomsväsendet, välfärdstjänster, biblioteks- och kulturväsendet, bildningsväsendet, lokala organisationer eller hobbygrupper.
- ✓ Främjandet av läskunnigheten och läskunnighetsarbetet har skrivits in i kommunens dokument, såsom kommunstrategin, välfärdsberättelsen eller planen för kulturförstran.
- ✓ Alla kommuninvånare har tillgång till professionellt producerade bibliotekstjänster.
- ✓ Kommunen anslår resurser för **arbete som främjar läskunnigheten** och för högklassig, aktuell och flerspråkig fack- och skönlitteratur, medietexter, ljudböcker och digitala tjänster.
- ✓ I kommunens arbete med läskunnighet beaktas alla kommuninvånare: olika **språkgrupper, personer i alla åldrar samt personer som behöver särskilt stöd för läskunnigheten**.
- ✓ Samarbetet mellan småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen samt läroanstalterna på andra stadiet och biblioteket är **systematiskt**: olika instanser har egna ansvarspersoner för att främja samarbetet. Samarbetet finns nedskrivet i småbarnspedagogikens, skolornas och läroanstalternas läroplan och årsplan.
- ✓ Läskunnighetsarbetet **leds och utvärderas mångprofessionellt**.
- ✓ Läskunnighetsarbetet genomförs bland personer i alla åldrar. Samarbetspartner i arbetet kan vara till exempel organisationer, ungdomscentrum, fritidsaktörer och församlingar. Detta ger ett bra stöd för att utveckla läskunnigheten. Man kan till exempel utveckla **inspirerande, konkreta och multimediala läskunnighetsmiljöer** för olika åldrar.
- ✓ Kommunerna uppmuntras att delta i **nätverket En läsande kommun** och genomföra programmet **En läsande skola**.
- ✓ Kommunerna uppmuntras att utnyttja befintliga strukturer, såsom skolornas, småbarnspedagogikens och bibliotekets grundläggande verksamhet samt projekt som stöder läskunnighetsarbetet.
- ✓ I kommunen genomförs läskunnighetsarbetet i samarbete mellan olika förvaltningsområden. Läskunnighetsarbetet är en del av kommunens välfärdstjänsters och eventuellt av välfärdsområdenas helhet. I kommunen utarbetas ett **åtgärdsprogram för läskunnighet** som grundar sig på den nationella läskunnighetsstrategin och multilitteracitet.

På följande sidor presenteras exempel på utgångspunkterna för programmen En läsande kommun 2030 och En läsande skola 2030.

Programmen En läsande kommun 2030 och En läsande skola 2030 säkerställer att

läskunnighetsarbetet utförs överallt i vårt land och att alla blir jämlikt delaktiga i det. Programmet En läsande kommun utmanar alla aktörer i kommunen att delta. Programmet En läsande skola gör studierna i multilitteracitet till en gemensam sak för hela skolan.

En läsande skola 2030

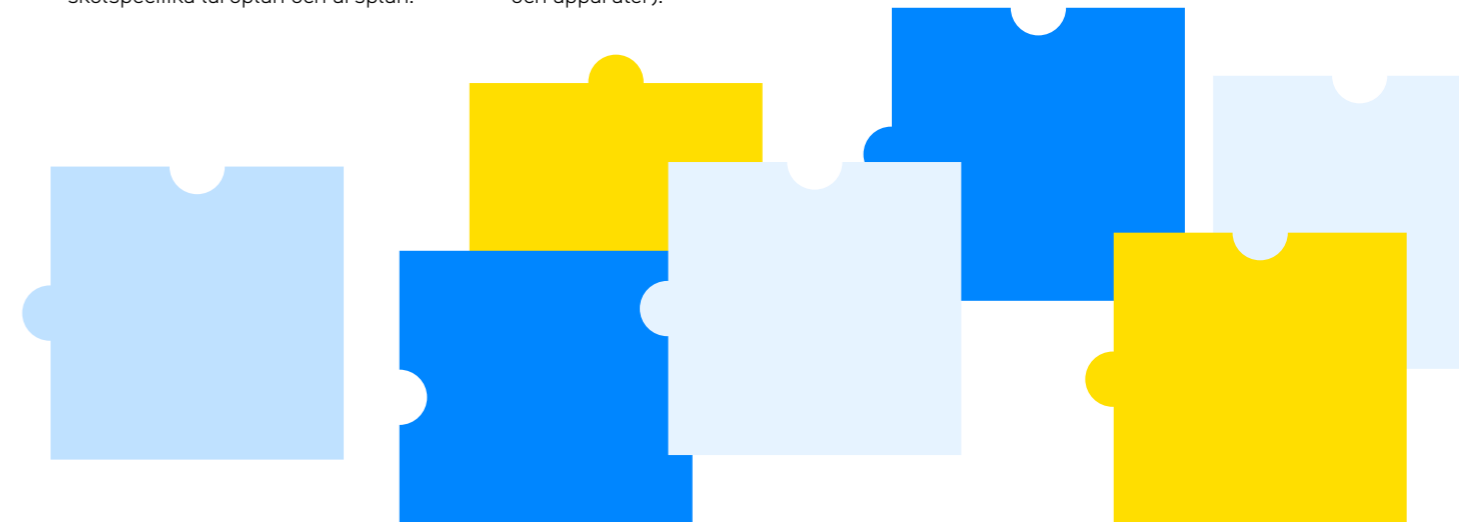
Modellen för programmet En läsande skola 2030 är avsedd för den grundläggande utbildningen. Dess mål är att inspirera och uppmuntra skolorna att systematiskt förbättra läskunnigheten tillsammans med hela skolgemenskapen. Det är viktigt att hela skolgemenskapen görs delaktig kring läskunnigheten och att man skapar strukturer som en del av

samarbetet mellan skolan, hemmet och biblioteket. De antecknade målen kan tillämpas lokalt utifrån de egna resurserna och fungerande strukturer och nätverk.

Avsikten är att också utvidga programmet En läsande skola till småbarnspedagogiken och utbildning på andra stadiet.

ÅTGÄRDSFÖRSLAG

- ✓ Skolan har ett långsiktigt läskunnighetsprogram eller en läskunnighetsplan, som grundar sig på den nationella läskunnighetsstrategin och åtgärdsförslagen för En läsande kommun-programmet. Detta omfattar bedömning av samt åtgärder och ansvarspersoner för läskunnighet och läskunnighetsarbetet.
- ✓ Skolornas samarbete med biblioteket är **avtalsbaserat och planmässigt**: olika instanser har egna ansvarspersoner för att främja samarbetet. Samarbetet har antecknats i skolornas skolspecifika läroplan och årsplan.
- ✓ Skolan har ett **läskunnighetsteam** som omfattar t.ex. rektorn, den biblioteksansvariga, lärarrepresentanter för olika läroämnen, speciallärare, representanter för eleverna och föräldraföreningar.
- ✓ **Hela arbetsgemenskapen och alla läroämnen** ansvarar för att utveckla multilitteraciteten, inspirera till läsning och **utveckla** språkmedvetenhet.
- ✓ Skolan har **tillräckliga resurser** för att planera och genomföra läskunnighetsarbetet (arbetstid, material, litteratur, digitala miljöer och apparater).
- ✓ Skolan satsar på **inspirerande** och mångsidiga **lärmiljöer** som främjar läskunnigheten.
- ✓ Målet med läskunnighetsarbetet är att skapa en **läsande verksamhetskultur** i skolan där läskunnighetsarbetet synliggörs tillsammans med hela skolgemenskapen och intressegrupperna.
- ✓ Skolan har **tillräcklig teknologi och kompetens** för att undervisa i informations- och kommunikationsteknologi och mediefärdigheter

BESKRIVNING AV PROCESSEN FÖR UTARBETANDE AV LÄSKUNNIGHETSSTRATEGIN

LÄSRÖRELSEN VID UTBILDNINGSTYRELSEN

FICK i uppdrag av riksdagens bildningsutskott att skapa en nationell läskunnighetsstrategi för Finland. Bakom arbetet ligger Läskunnighetsforumets arbete och riktlinjerna för utvecklandet av läskunnighet (2017–2019). Efter Läskunnighetsforumet grundades Läsrörelsen som har uppfyllt riktlinjernas mål.

I december 2020 sammanställdes en mångprofessionell styr- och projektgrupp för att bereda en nationell läskunnighetsstrategi. Enligt styrgruppens riktlinjer har läskunnighetsstrategin i första hand utarbetats för aktörer som arbetar med läskunnighet.

Aktuell information om olika åldersgruppers läskunnighet skaffades genom en webbenkät och genom att ordna hörandetillfällen för olika aktörer. Webbenkäten och hörandetillfällena innehöll frågor om läskunnighetens nuläge och framtid samt lösningarna för att stärka

läskunnigheten hos personer i alla åldrar inför 2030. Enkäten delades av många nätverk och fick 89 individuella svar. Dessutom ordnade arbetsgruppens medlemmar sammanlagt 48 hörandetillfällen där nästan 800 vuxna och 500 barn och unga deltog.

Det var möjligt att ge respons på utkastet till läskunnighetsstrategin i utlåtandetjänsten under perioden 27.9 –15.10.2021. Totalt gavs hundra utlåtanden.

Styrgruppen har ansvarat för de huvudsakliga riktlinjerna i läskunnighetsstrategin, och projektgruppen har ansvarat för skriv- och arbetsprocessen. Arbetsgruppernas sammansättning presenteras i början av strategin.

Afflerbach, 2016. Handbook of individual differences in reading: Reader, text, and context. Routledge.

Ahlholm, M. (2020). Kielitaitoiseksi kasvaminen. I verket L. Tainio, M. Ahlholm, S. Grünthal, S. Happonen, R. Juvonen, U. Karvonen & S. Routarinne (red.) Suomen kieli ja kirjallisuus koulussa, 15–40. Publikationer från Samfundet för ämnesdidaktisk forskning i Finland.

Anstey, M. & Bull, G. (2018). Foundations of multiliteracies. Reading, Writing and talking in the 21st century. New York: Routledge.

Arffman, I. & Nissinen, K. (2015). Lukutaidon kehitys PISA-tutkimuksissa. I verket J. Välijärvi & P. Kupari (red.) Millä eväillä uuteen nousuun? PISA 2012 -tutkimustuloksia. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2016: 5. Helsingfors: Undervisnings- och kulturministeriet, 28–49.

Arnbak, E. (2012). To what extent do basic skills predict students' PISA reading score? I verket N. Egelund (red.), Northern Lights on PISA 2009 – focus on reading. TemaNord 2012: 501. Nordiska ministerrådet, 75–90.

Artelt, C., Schiefele, U. & Schneider, W. (2001). Predictors of reading literacy. European Journal of Psychology of Education, 16 (3), 363–383.

Barton, D. (2007). Literacy. An introduction to the ecology of written language. Malden: Blackwell.

Barzilai, S., & Strømsø, H. I. (2018). Individual differences in multiple document comprehension. In J. L. G. Braasch, I. Bråten, & M. T. McCrudden (Eds.). Handbook of multiple source use (s. 99–116). Routledge.

Cope, B. & Kalantzis, M. (2000). Multiliteracies: literacy learning and the design of social futures. London: Routledge.

Fredriksson, U., Rasmusson, M. & Sundgren, M. (2012). Weak readers in the Nordic countries – Gender, immigrant background, socio-economic background, enjoyment of reading and school related factors. I verket N. Egelund (red.), Northern Lights on PISA 2009 – focus on reading. TemaNord 2012: 501. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet, 23–43.

Hartikainen (red.) Monilukutaitoa oppimassa. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen, 33–39.

Hämäläinen, E. K., Kiili, C., Marttunen, M., Räikkönen, E., González-Ibáñez, R., & Leppänen, P. H. (2020). Promoting sixth graders' credibility Evaluation of Web pages: An intervention study. Computers in Human Behaviour, 110, Article 106372. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106372>

Juusola, M. (2019). Selkokielen tarvearvio vuonna 2019. Selkokeskus.

Kiili, C., Coiro, J., & Räikkönen, E. (2019). Students' evaluation of information during online inquiry: Working individually or in pairs. Australian Journal of Language and Literacy, 42(3), 167–183.

Kiili, C., Leu, D. J., Marttunen, M., Hautala, J., & Leppänen, P. H. (2018). Exploring early adolescents' evaluation of academic and commercial online resources related to health. Reading and Writing, 31(3), 533–557. <https://doi.org/10.1007/s11145-017-9797-2>

Kiili, C., Smith, B. E., Räikkönen, E., & Marttunen, M. (2021). Students' interpretations of a persuasive multimodal video about vaccines. Journal of Literacy Research, 53(2), 196–218. <https://doi.org/10.1177/1086296X211009296>

Kupiainen, R. (2019). Monilukutaidon pedagogiikan lähtökohtia. I verket M. Harmanen & M. Hartikainen (red.) Monilukutaitoa oppimassa. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen, 23–31.

Lehtonen, H. (2019). Monikielisyys koulussa – yksikielisestä instituutiosta limittäiskieliseen opetukseen. Kielikello 4/2019. Tillgänglig: <https://www.kielikello.fi/-/monikielisyys-koulussa>

Leino, Kaisa, Kari Nissinen, Eija Puhakka & Juhani Rautopuro (2017). Lukutaito luodaan yhdessä. Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2016). Jyväskylä: Pedagogiska forskningsinstitutet.

Leino, K., Ahonen, A., Hienonen, N., Hiltunen, J., Lintuvuori, M., Lähteinen, S., Lämsä, J., Nissinen, K., Nissinen, V., Puhakka, E., Pulkkinen, J., Rautopuro, J., Sirén, M., Vainikainen, M.-P., & Vettentranta J. (2019). PISA 2018 ensituloksia – Suomi parhaiden joukossa. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2019:40.

KÄLLOR

Leino, K., Rikala, J., Puhakka, E., Niilo-Rämä, M., Sirén, M. & Fagerlund, J. (2019). Digiloikasta digitaitoihin. Kansainvälinen monilukutaidon ja ohjelmoinnillisen ajattelun tutkimus (ICILS 2018). Jyväskylän yliopiston Pedagogiska forskningsinstitutet. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7937-9>

Lundström, K., Sulkunen, S., Gabrielsen, E. & Malin, A. (2014). A comparison of PIAAC and PISA results. I verket A. Malin (red.) Associations between age and cognitive foundation skills in the Nordic countries. A closer look at the data. Jyväskylä: Pedagogiska forskningsinstitutet 171–188.

Luukka, M.-R. (2019). Tekstien lukijasta ja kirjoittajasta monilukutaituriksi. I verket M. Harmanen & M.

Malin, A., Sulkunen, S. & Laine, K. (2013). PIAAC 2012. Kansainvälisen aikuistutkimuksen ensituloksia. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2013:19.

Martin, M. (2016). Monikielisyys muutoksessa. – Kieli, koulutus ja yhteiskunta, 7(5). Tillgänglig: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kielikoulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2016/monikielisyys-muutoksessa> [Hämtad: 3.3.2021]

Nissinen, K. & Vuorinen, R. (2018). Alueelliset erot luonnontieteiden osaamisessa ja niitä selittävät tekijät: oppilaanohjauksella on merkitystä. I verket J. Rautopuro & K. Juuti (red.) PISA pintaa syvemältä. PISA 2015 Suomen pääraportti. Kasvatusalan tutkimuksia 77, 69–96. Suomen kasvatustieteellinen seura.

Nygren, H., Nissinen, K., Hämäläinen, R. & De Wever, B. (2019). Lifelong learning: Formal, nonformal and informal learning in the context of the use of problem-solving skills in technology-rich environments. *British Journal of Educational Technology*, 50, 4, 1759–1770.

Rantala, J., & van den Berg, M. 2013. Lukiolaisten historian tekstitaidot arvioitavina. *Kasvatus* 44 (4), 394–407.

Sulkunen, S. (2019). Heikosti lukevat suomalaislapset ja -nuoret. Mitä heistä tiedetään kansainvälisten arviointitutkimusten perusteella? I verket M. Takala & L. Kairaluoma

Minne sää sit pakenet, jos et kirjaan?

Läs en bok så blir du klok!

Muista lukea niin saat oman maailman minne kukaan muu ei pääse.

Ihmiselle tärkeä on lukutaito, niinkuin luille on maito.

Läs mycket så blir du glad!

Läs mera om du vill bli cool.

Opi lukemaan tai et saa Minecraftia.

Kirja on viisauden vitamiini.

Kun lukee nii kulkee happi myös paremmin.

Synvinklar från hörandet av barn och unga, förverkligat av Föreningen för ordkonstundervisning.

